

GOGA

Fumiko Enchi

**Maske**

Iz japonščine prevedel Domen Kavčič

I. *Ryō no onna* . . . . . 9

II. *Masugami* . . . . . 73

III. *Fukai* . . . . . 127

Opombe . . . . . 161

Ob prevodu . . . . . 169

Iztok Ilc

Nekaj besed o Fumiko Enchi

in *Maskah* . . . . . 177

I.

***Ryō no onna***



V enem od separejev kavarne v prvem nadstropju kjotske železniške postaje sta si sedela nasproti Cuneo Ibuki in Tojoki Mikame.

Sodeč po čednem kupčku cigaretnih ogorkov v pepelniku, ki je stal ob vazici z belo krizantemo na ozki mizici iz imitacije lesa, sta bila že lep čas zatopljena v pogovor. Prijatelja sta se že nekaj dni mudila zahodno od Tokia, a sta se srečala, po naključju, šele maloprej, ko je Mikame vstopil v kavarno.

»O!« – »O!«

Ko sta se zagledala, sta si izmenjala čudno zverski, grleni enozložnici, kar jima je štel za pozdrav še od študentskih let, nato se je Mikame posadil naravnost pred Ibukija, ki je pil kavo.

»Kdaj si prišel?« je vprašal ta z nežnim glasom in živčno trepal z očmi, kot je bilo zanj značilno. Izražene ličnice in upadla, kakor izdolbena lica bi lahko delovali primitivno, če teh potez ne bi plemenitil njegov izklesani, ozki nos. Medtem ko je s cigareto med koncema dolgih, vitkih, fino členjenih prstov govoril mehko in počasi, je Mikame, tako je bilo vedno, čutil prijetno napetost, kot če bi mu nasproti sedela hladnokrvna lepotica.

»V Osaki sem imel konferenco ... Drugega sem šel iz Tokia. Ti pa ...«

»Jaz pa – univerza S. me je povabila predavat, že teden dni sem na tem koncu. Včeraj sem končno zaključil ... Prenočujem v hotelu na železniški postaji.«

»Beži no ... In kje se srečava,« je zadovoljno ugotavljal Mikame. »Vozovnico imam za nočni vlak. Mimogrede sem skočil še v Kjoto, pa nisem vedel, kam bi se del.«

»Res, kakšno naključje ...« se je strinjal Ibuki. »Nekoga čakam, veš. Prišla naj bi ob dveh. Poznaš jo.«

»Koga?«

»Mieko Togano.«

»Kaj, tudi Toganovka je tukaj – v Kjotu?«

»Ja, pri Koecujevem templju so postavili obeležje s pesmijo Džunrjoja Kavabeja, prišla je na odkritje ...«

»Točno, bila je njegova učenka ...«

»Res je. Tudi ona je iz pesniške šole 'Bistri tok' ...« Ibuki je pogledal vstran in počasi otresel cigareto. »Jasuko je z njo.«

»Aha,« je rekel Mikame in navrgel: »Kje prenočujeta?«

Jasuko je bila vdova po Akiu, sinu Mieko Toganove; niti leto dni ni bila njegova žena, ko se je ponesrečil v snežnem plazu pod vrhom Fudžija. Po moževi smrti se ni vrnila domov, temveč je ostala pri Toganovih, kjer je tašči Mieko pomagala pri urejanju pesniškega lista, na univerzi, na kateri je asistiral Ibuki, pa je obiskovala predavanja iz japonske književnosti. Ibukiju se je zdelo, da se tako poklanja pokojnemu možu; nadaljevala je namreč njegovo raziskavo o obsedenosti z zlimi duhovi v dinastični dobi.

Ibuki je bil nekaj let starejši od umrlega Akia in prav tako strokovnjak za dinastično književnost, zato sta bila

sicer seznanjena, a so se prijateljski odnosi med njim ter Jasuko in Akievo materjo Mieko razvili šele po Akievi smrti, zlasti zato, ker je bil naprošen, naj Jasuko vzame pod okrilje pri raziskavi o zlih duhovih, ki so jim pravili *mononoke*. Mikameja, po poklicu psihiatra, je ta tema zanimala spet z drugih vidikov; ljubiteljsko se je namreč ukvarjal s folkloristiko. Začel je s proučevanjem zgodovine zarotovanja po Evropi od svetopisemskih časov do srednjega veka, zdaj pa je objavil že več raziskav o podobnih pojavih na Japonskem: obsedenosti z lisičjim duhom v regiji Sanin, pasjimi božanstvi na Šikokuju in kačjimi na Kjušuju. Nedavno mu je zanimanje vzbudil pojav *mononoke* v dinastični literaturi, to je obsedenost z duhom umrlega ali živečega, in tako se je prek Ibukija tudi sam počasi zbližal z Mieko in Jasuko. Enkrat na mesec, včasih dva, so se s še nekaj drugimi raziskovalci shajali pri Toganovih na pogovorih o okultizmu.<sup>1</sup>

Osrednja članica krožka je bila kakopak Jasuko, v resnici pa je za vsem stala Mieko Togano, in ni bilo dvoma, da so bila srečanja ravno zato nadahnjena s starinsko širokosrčnostjo in klasičnim šarmom. Jasuko je bila vsak trenutek očarljiva in eterična, a je Ibuki vedel, da brez Mikine prisotnosti, čeprav tihe in nevsiljive, njene vrline ne bi prišle do izraza. Vsekakor pa je z novico, da sta v Kjotu tudi Toganovi, znatno popravil Mikamejevo razpoloženje.

»Spita pri 'Kameliji' v ulici Fujačo,« je povedal Ibuki. »Toganovo danes pričakujejo pri igralcu Jakušidžiju, razkazal naj bi ji stare maske in kostume iz gledališča *nō*, pa me je povabila zraven ...«

»Se ta dva že dolgo poznata?«

»Kaže, da poučuje njegovo hčerko. Na jesen zračijo skladišče za rekvizite, imeli naj bi celo več kot tristo let stare kostume. Pridi še ti.«

»Kaj vem, na maske in kostume ne dam veliko ... Bi pa z veseljem spet videl Toganovi. Tukaj sem nameraval malo počiti, potem pa se oglasiti pri kolegu z medicine ... Ampak če ti je prav, grem zraven. Seveda če misliš, da smem.«

»Po mojem ne bo nič narobe. No, vsaj na Jasuko še počakaj. Pride čez dobre pol ure.«

»Čakaj, zakaj si potem tako zgoden?«

Ibuki mu ni odgovoril, pač pa je rekel: »Nisva se videla že vse od tiste seanse, kaj?«

»Res je, po tistem še nič. To je bilo sredi prejšnjega meseca.«

»Sedemnajstega. Spomnim se, ker je rekla, da je na ta dan Akio umrl v gorah.«

»Bizarna reč, vse skupaj. Nisem opazil kake sleparije.«

»Saeki je kar stokal, ne?«

Saeki je bil profesor uporabne kemije in obenem častilec lotosove sutre. Verjel je, da si bosta znanost in vera prej ali slej podali roko, in je posebej vneto izvajal spiritistične eksperimente. Prejšnji mesec so v njegovem kabinetu preizkusili klicanje duhov; Mieko Togano se je opravičila, so pa se ga udeležili Jasuko, Ibuki in Mikame.

Medij je bila ženska, stara okoli trideset let, v črni obleki iz mešane tkanine. Odraščala je bojda v Mandžuriji in grajena je bila po kmečko tršato in robato; tudi njen izraz je bil, presenetljivo, vse prej kot pretanjen. Govorila je nekako lenobno in kot bi imela prekratek jezik. Spiritist, mršav mož

s tankimi ustnicami, jo je posadil na stol v sredini, tik obse, nato pa zbrani množici kakih dvajsetih ljudi stojé razložil o posredovanju med onostranstvom in resničnim svetom. Duhovi, ki so odšli s tega sveta, je povedal, večno lebdijo v vesolju; venomer hodijo po istih poteh in se premikajo po istih prostorih kot mi, seveda pa jih s prostim očesom ne vidimo in so za nas neslišni. Prvobitni ljudje da so še premogli toliko »inspiracije«, z napredkom strojne civilizacije pa se je sposobnost komuniciranja z duhovi počasi izgubljala. Posrednica sveta duhov, ki je bila tisti večer z njimi, torej medij, je bila ena od redkih izbrank, ki so jo še imele.

»Da bi razblinil vaše dvome o seansi,« je nadaljeval, »jo bom pred vašimi očmi privezal na tale stol. Tako bo ostala ves čas, vi pa prosim pozorno glejte, kaj se bo v temi dogajalo okoli nje ...«

Potem ko je spiritist, ne da bi trenil z očmi globoko na dnu naočniških tolmunov, pojasnil ves postopek, jim je pokazal vozec na vrvi, s katero je mediju zvezal roke, in čez žensko poveznil še nekakšno kovinsko mrežo. Kakor hitro je pogasil luči, je sobo zajela tema, belo so zažareli le megafon, svinčniki, beležke in drugi predmeti, predhodno premazani z neonsko barvo. Iz gramofona se je razlila melodija *Na lepi modri Donavi*. Ibuki in Mikame sta sedela z Jasuko v svoji sredi, njihovi pogledi so bili prikovani na stol s privezано posrednico. Ibukija pa je ta pritegovala ravno toliko, kot ga je begala Jasukina tesna bližina: prav živalsko sta ga privlačila njen vitki vrat in mehko mesnata, rahlo k njemu povešena desna rama. Gotovo je bila vsa posvečena

temu, kar se je imelo zgoditi v temi; kot navadno si je najbrž želela dogajanje sproti beležiti v zvezek, da bi pozneje poročala Mieko, a ker zaradi teme o tem ni moglo biti govora, si je nedvomno prizadevala, da bi si vse čim točneje vtisnila v spomin. Ibukija je medtem večkrat obšlo, da bi nežno objel njeno malo glavico in jo prižl k sebi – kakor da bi seansa zaradi nezemeljske odmaknjenosti spustila z verige ukročeno meseno slo in jo še ščuvala.

V tistem so se v temi zaslišali udarci, kot bi kdo tolkel s pestjo po mizi.

»Ah! Trkanje, oglasilo se je trkanje!« je naznanil spiritist.

Bel žarek, premedel, da bi ga imeli za svetlobo, je v temi opisal lok in brž izginil, obenem je poskočil megafon na mizi, kot bi ga nekaj vrglo kvišku.

Posrednica je očitno drgetala po vsem telesu, saj so noge njenega stola slišno šklepetale. Vsakokrat, ko se je zaslišalo tolčenje pesti, je v zrak šinila bela črta, z miz so popadali zvezki, kot bi jih odpihnili, in svinčniki so odskočili. Z njenih ustnic so polzeli dvoumni zvoki, podobni ječanju in molitvi.

Spiritist je ustavil gramofonsko ploščo in vstal.

»Obsedena je. Vprašajmo duha ... Halo, halo, kdo je z nami?«

Mahoma, kot bi kdo obrnil stikalo, je iz medijevih ust prišel globok moški glas.

*»Je suis descendu de la montagne. Je m'en vais à la montagne.«*

»Ah, kaj je to, kateri jezik?« se je čudil spiritist.

»Francoščina bo,« je povedal neki študent iz občinstva.  
 »Pravi: Prišel sem z gore, grem na goro.«

»Slišite! To bo gotovo duh nekega Francoza. Mogoče hribolazca.«

»Prišel z gore ... in gre spet nazaj ...« je komaj slišno dahnila Jasuko ter nežno poiskala Ibukijevo roko v njegovem naročju. On je vzel njeno ročico v svoje in jo stisnil, kot bi se hotel prepričati, da je zares tam. Ves prevzet nad raskavim moškim glasom, ki je prihajal iz medijevih ust, se ni imel časa čuditi njeni pobudi.

Študent, ki je obvladal francosko, je v temi začel pogovor z duhom. Povedal je, da gre za alpinista, ki je med vzponom na Matterhorn padel v poč in se ubil. »Veste, kje smo?« ga je vprašal, oni pa je odvrnil skozi posrednico: »Ne vem. Na mračnem, prašnem, suhem kraju.«

»Kdaj ste umrli?«

»Devetnajststodvanajstega leta.«

»Veste, koliko časa je preteklo od takrat?«

»Ne. Hodim po ledeni, sneženi pokrajini, močno piha ...  
 Kaže, da na višini pet tisoč metrov in više ...«

»Imate ženo, otroke?«

»Ženo sem imel ... Otrok se ne spominjam.«

»Jih niste imeli?«

»Najbrž ne.«

»Prejle smo slišali, kot bi kdo tolkel s pestjo po podu, zvezki so popadali na tla in megafon je skočil v zrak. Ste to naredili vi?«

»Jaz ne ... Bili so mi v napoto, zato so odskočili ...«

»Ime vam je ...«

»Jean Matois.«

»Starost ob smrti?«

»Ne gnjavi me! Pozabil sem ...«

Zadnje besede je posrednica izgovorila z jezo v glasu.

»Duh je odšel, vznejevoljen,« je dejal spiritist in obrnil stikalo. Ženska v mrežasti kletki je sedela privezana na stolu, krog in krog ovita z vrvjo, z glavo vznak in mlahavega telesa, kot bi jo bili mučili. Oči je imela zatisnjene, hlatala je za zrakom kakor riba na suhem, udje pa so ji drobno drgetali, kakor bi bili elektrificirani. Soba je bila razmetana kot po nevihti: dva prazna stola sta, prekucnjena na glavo, molela noge v zrak, čeznju se je zvrnilo visoko kotno stojalo za rože. Ne le megafon, zvezki in svinčniki, po tleh se je razletelo tudi nešttevilo listov papirja za zapiske.

»Tisti papir ... Nekaj je moralo biti na njem, če je bilo vse skupaj trik,« se je dogodka spominjal Mikame. »Takrat se mi je zdelo, da moram spiritistu pač verjeti. Ampak poslušaj, kak teden zatem me je prijatelj povabil v nočni klub gledat nekega čarodeja. Da ti vidiš to spretnost, prižgano cigareto si je vtaknil zdaj sem, zdaj tja in jo potegnil ven spet na drugem koncu, kdo ve, kako. In sem se zamislil: pri magiji, če je še tako prepričljiva, se občinstvo že od začetka zaveda, da je iluzija, ni res? Zato sem glede naše seanse samo še napol vernik ... V resnici gre predvsem za željo po veri v neresnično. Kdor jo zna izkoristiti, je več iluzionist.«

»Pa francoščina?« je podvomil Ibuki. Njemu se je zdela večja čarovnija, da je, ko se je znova prižgala luč, v svojih rokah našel Jasukino, in jasno se je spominjal občutka,

da je to ujelo tudi Mikamejevo oko; seanso mu je omenil predvsem zato, da bi se prepričal, ali se ne vara. Zdaj pa se mu je vendarle zdelo, da je Mikameja prevzel medij in ni opazil njunih dotikov.

»Inui, to je tisti študent, je pozneje povedal, da je duh govoril z močnim južnofrancoskim naglasom. Najbrž mu lahko verjamemo, saj je diplomatov sin in naj bi do štiri-najstega ali petnajstega leta živel v Franciji. Skoraj dvomim, da tista ženska, medij, zna francosko.«

»Zavestno gotovo ne. Ni pa izključeno, da zna ujeti glas kakega živega človeka – da tako kot radio lovi električne valove. Kaj takega se mi zdi veliko bolj naravno, laže razložljivo, kot pa da bi skoznjo govoril duh umrlega.«

»Torej je govoril duh živečega.«

»Lahko rečeva tudi tako. Mene bolj kot duhovi zanimajo besede. Dejanske besede, ki jih je izgovarjal živ človek ... In ta glas! Njena sposobnost, da ga natančno posname. Štorija o duhovih, onostranstvu in podobnem je vso zadevo samo mistificirala – ko bi čisto lahko govoril navaden alpinist, trgovec s krznom ali kaj takega v nekem baru na južnofrancoskem podeželju. Da ne bi pozabil, kaj je rekel, sem si njegove besede zapisal v zvezek, in če jih bereš izven konteksta, bi se čisto lahko nanašale na nekega pokojnika.«

»Kako je že rekel, prišel sem z gore, grem na goro?«

In tisti hip je Jasukina roka nežno poiskala moje naročje, je pomislil Ibuki.

»Ni rečeno, da jaz v pijanosti ne bi bleknil česa podobnega. Mogoče pa mediji še najlažje ujamejo glasove pijancev? Ni treba pretiravati tako kot Saeki, češ, to so

svetovi, ki jih naša pamet ne dohaja, in kako fascinantna da je budistična ideja o brezmejnem vsemirju – ko pa vendar znamo v veselje pošiljati satelite in z njimi pse.«

»Mogoče imaš prav, ampak Jasuko je očitno kar streslo od groze, ko je slišala, da francoski stavek pomeni 'prišel sem z gore'.«

»Mogoče je pomislila, da je njen pokojni mož, ki govori francosko. Mimogrede, ko so prižgali luči, si jo držal za roko.«

Mikame je gledal stran, a je Ibuki vendar opazil, da so ga naenkrat preplavila silna čustva. Tak odziv je pričakoval, saj je vedel, da je tudi on zaljubljen v Jasuko.

»Kar zazijal sem. 'Ti preklemani ...'«

»Saj prav to je čudno. Takoj ko je Inui raztolmačil tisto o gori, se je Jasuko zganila. Nimam pojma, kaj je nameravala, vsekakor pa je iztegnila roko, poiskala moje naročje in mi jo potisnila med dlani. Bila je hladna, ampak se ni tresla. Najbrž se je spomnila na umrlega moža in so jo premagala čustva.«

»Hmm,« je podvomil Mikame. »In potem ...«

»Nič. Po tistem sem jo spet srečal šele tukaj, vedla se je čisto običajno, kot da se ne bi nič zgodilo ...«

»Ker je bila s taščo ...«

»Najbrž res tudi zato. Akia je imela zagotovo rada, še bolj gotovo pa je, da se ne zmore iztrgati njenemu vplivu. Enako kot pri raziskovanju obsedenosti z duhovi: Toganovka je tista, ki se je zavzela, da bi Jasuko dokončala delo njenega pokojnega sina, in to motivira ravno taščin vpliv. Če je Jasuko medij, je Mieko Togano sam duh.«

»Misliš? Se ti Toganovka res zdi toliko šamanke? Jaz jo vidim kot žensko blage nravi, ki se ne meni za drobnarije ...

Prej bi rekel, da ji Jasuko gospoduje iz ozadja, in kot slišim, so tega mnenja tudi njeni učenci.«

»Ne bi rekel. Jaz ...« je začel Ibuki in s koncem cigarete utrnil tleči ogorek v pepelniku. »Jasuko je povsem običajna ženska. Tašči ne seže do kolen. Tako kot na starih slikah ...«

Ibukiju se je lastna domislica očitno zdela tako posrečena, da je z rumenkastimi, členkastimi prsti, ki so spominjali na lepo zloščena bambusova stebelca, pomahal Mikameju v obraz.

»Če pogledaš slike lepotic iz dinastij Tang in Song, pa naše lesoreze kurtizan Hišikavove šole,<sup>2</sup> so te vedno veliko večje od svojih spremljevalk. Tudi budistične trojice temeljijo na tem načelu, osrednja podoba, to je Buda, je velika, bodisatvi ob strani pa sta manjša, da bi bila videti priljudnejša. Tako zanemarjanje perspektive je na prvi pogled čudno, ampak človeka pritegne ravno to neravnovesje. Mieko Togano je, skratka, velika kurtizana, Jasuko pa njena mala, postranska spletična.«

»S tem si samo pesniško povedal, da si zaljubljen vanjo. Zadnji čas je v modi glamur, ampak moški so si ženske vedno želeli videti kot majhne in krhke. Saj veš, kako pravijo v akit-skem narečju: *bekko no kokko*, drobčkan deklič. Zato tudi vidiš Jasuko majceno. V resnici pa je močnejša, kot misliš.«

»Močna je že, jasno, ampak ni svoja lastna oseba – ne zna se postaviti zase. Zato se ne bo nikoli iztrgala Toganovki.«

»Kaj vem ... Prej gre za to, da še ni prebolela Akieve smrti. Ko se bo zaljubila v živega moškega, se bo tašči izvila, zagotovo. Naravno je, da se ženska bolj zagleda v moškega kot pa v drugo žensko.«

»Kdo ve, če res.«

»Kar verjemi,« je prikimal Mikame, kot bi prepričeval samega sebe. Bila sta vrstnika, oba stara triintrideset let, a je bil Ibuki poročen oče skoraj triletno deklice, Mikame pa je bil še zdaj samski in je živel v lastnem, modernem stanovanju. Čeprav je Jasuko privlačila oba, so bile Mikamejeve možnosti za poroko z njo tako precej večje.

V tistem je skoz rebrasto steklo ob njunem separeju blisnila rdeča senca. Še isti hip so se odsunila vrata in v lokal je planila Jasuko v ognjeno rdečem plašču.

Obstala je ob točilnem pultu in, ker kljub kratkovidnosti ni marala nositi očal, s priprtimi očmi škilila v natrpane separeje v ozadju. Na videz lahek plašč s širokim ovratnikom je še poudarjal okrogolino njenih lic in žarela je s toplino, v kateri je bilo bolj malo vdovskega.

»Jasuko, tukajle ...« se je zasmejal Ibuki iz separeja čisto zraven. Nasmehnila se je, da so se ji v oblih licih naredile globoke jamice, in mežikaje pristopila.

»Si me težko čakal?«

»Ne, saj sem imel družbo ...«

»Ah –« je šele zdaj opazila Mikameja, ki mu je sedel nasproti. Vljudno se je poklonila, nato se je obrnila na Ibukija: »Kako pa to? Je bil tudi on v Kjotu?«

»A-a, baje v Osaki ...«

»Prejle sem slučajno stopil semle noter ... in koga srečam! Ravno govoriva o naši seansi,« je povedal Mikame, medtem ko je prežal na izginjajoči jamici v Jasukinih sočnih svetlopoltih licih s slo lovca na žuželke.